

KIYI KULLANICILARININ KIYI ALANI REKREASYON PLANLAMA KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TRABZON KIYI BANDI ÖRNEĞİ

Buket ÖZDEMİR IŞIK^{1*}, Öner DEMİREL¹

¹: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Özet

Kıyı kentleri kıyı alanı olma özelliği açısından ele alındığında, kıyının sanayi ve endüstriyel faaliyetler gibi başka amaçlar için kullanılmasından dolayı rekreasyonel açıdan yitirilmiş olan alanlara dönüştürüldüğü görülmektedir. Plansız uygulamalar kıyı alanlarındaki açık mekanların rekreasyonel açıdan yoksun olmasına ve kullanıcıların kıyıyı daha az tercih etmelerine sebep olmuştur. Ancak kıyı kentlerindeki nüfus artışına bağlı olarak, rekreasyonel etkinliklerin kıyı alanlarında planlanması kent kullanıcıları için büyük bir olanak sağlamaktadır.

Kıyının rekreasyonel çeşitliliği arttırdığı düşünülen bu çalışmada, 1975-2013 yılları arasındaki planlamalar sonucunda denizin doldurulmasıyla oluşturulmuş Trabzon sahil kıyı bandının rekreasyonel açıdan mevcut kullanım potansiyeli incelenmiş ve ne şekilde iyileştirmeler yapılabileceği önerilmiştir. Çalışmada uzun yıllar içinde farklı zaman aralıklarında planlanan kıyı alanı bölgelerinin, kullanıcılar üzerindeki olumlu/olumsuz etkileri araştırılmıştır. Araştırmada kıyı kullanıcılarının rekreasyon planlama kararlarının belirlenmesinde önemli bir eleman oldukları ve kararlar alınırken kullanıcıya ait fikir ve düşüncelerin, rekreasyon planlama karar aşamasında analiz edilmesi gerektiğini ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kıyı şeridi, kıyı alanı, rekreasyon planlama, kıyı rekreasyonu, Trabzon.

EFFECTS OF COSTAL USERS ON DECISIONS OF COASTAL RECREATION PLANNING: SAMPLE OF TRABZON COASTAL LINE

Abstract

When the coastal cities discuss from the specialty of being coastal area, it seems that the coast is transformed into the areas deceived in the point of recreational because of being used for different aims such as industrial activities. Unplanned applications causes that the open spaces deprive of recreation and users prefer less the coast. But depending on the population growth in coastal cities, planning of recreational activities in coastal areas provide city users with a big opportunity.

In this work being thought that the coast raises the recreational variety, the potential of recreational use of Trabzon coastal line forming as a result of being filled the sea between 1975 and 2013 has been researched and what has been suggested that the improvements made. In this study, coastal regions which are planning in many years and different time intervals that positive/negative impact on users was investigated. It has been found out that the coastal users are important elements in the determination of planning decisions in this research and ideas and thoughts belonging to the users must be analyzed in the phase of recreation planning decision while the decisions are taken.

Keywords: Coastline, coastal area, recreation planning, coastal recreation, Trabzon.

* Yazışma yapılacak yazar: ozdemirbuket@gmail.com

Makale metni 12.08.2014 tarihinde dergiye ulaştırılmış, 09.11.2014 tarihinde basım kararı alınmıştır.

1.Giriş

Su ve karayı birbirine bağlayan, denizden sonra ilk ulaşılan yerler olan (Bender, 1993) kıyıların kent içindeki önemi ortadadır. Kıyı kentleri dünya çapında insan aktivitelerinin merkezi olup dünya nüfusunun %40 lık kısmı kıyı çizgisi ile 100 km mesafe arasındaki bölgede yaşamaktadır (Curran vd., 2002, Small ve Nicholls, 2003). Kıyı bölgelerinin ve onların kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlama amacı taşıyan ilk önemli girişim, 1981 yılında düzenlenen ve Avrupa Kıyı Girişimi olarak adlandırılan, Kıyı ve Deniz Bölgeleri Konferansı olmuştur (Alkan, 2006). Bu girişimin temel düşüncesi, "kıyı kuşaklarının ve onların kaynaklarının akılcı kullanımı ve yönetimini garanti altına almak ve kıyı kuşaklarında çevre kalitesini uzun vadeli olarak korumak ve iyileştirmek" amacını taşıyan Birlik Antlaşması'nın 130R maddesini uygulamaktır (Henningsen, 1991). Ayrıca kıyı alanları kendilerine has barındırdıkları niteliklerden dolayı, kentsel gelişimin sağlanması açısından kıyı kentleşmesine önemli katkı sağlamaktadır (Breen ve Rigby, 1994).

İşlevsel açıdan değerlendirildiğinde kıyıları; sosyal ve kültürel etkinlik, eğlence, rekreasyon, ticaret, konaklama gibi farklı alanları bünyesinde barındırdığı ölçüde yaşayan bir kent parçası olmuşlardır (İncedayı, 2006).Turizm ve rekreasyon açısından değerlendirildiğinde, boş zaman anlayışının liminal peyzaj içinde yaşandığı alanlar olan kıyıları, doğal arazi yapısı, insan topluluğu, güneş, deniz ve kum üçlüsü ile birlikte sosyal etkileşimin yaşanabilmesi için doğal çevreler sunmaktadırlar (Hall ve Page, 2002). Rekreasyonel açıdan kıyıları değerlendirirken, rekreasyonel eğilim ve talepleri etkileyen en önemli etkenler arasında kullanıcıların sosyo-ekonomik yapılarındaki değişimin etkili olduğu bilinmektedir (Anonim, 2004). Kentsel açık alanlarda yapılan bilimsel gözlem ve çalışmalar sonucu kullanıcı özelliklerine (sosyo-demografik) dayalı ve sosyal çevreye bağlı farklı etkinlik alanlarının rekreasyon ve turizm alanları açısından da çeşitlilik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca kara ve denizin birleştiği hassas ekosistemler olan kıyı alanlarının; doğal, ekonomik ve mikroklimatik özellikleri ile çeşitli rekreasyonel kullanımlara olanak tanınması, insanların dinlenme ve tatil ihtiyaçlarını gidermeleri açısından kıyıları çekim merkezi haline getirmektedir (Kılıçaslan, 2006, Floyd vd., 2008, Moreno and Amelung, 2009, Ruth and Baklanov, 2012).

1.1. Kıyı alanı ortamı

Deniz ile kara alanlarının kesiştiği eko sistemler olan kıyıları (Wetlands Institute, 2005) harita üzerinde genellikle net bir biçimde tanımlanmamıştır. Bunun sonucu olarak aşama aşama bir geçiş bölgesi oluşmuş ve bu geçiş bölgesinde genellikle kıyı alanı olarak adlandırılmıştır (Sesli vd., 2003). Ancak yanlış planlamalar ve rant oluşumu kıyı alanlarının bozulmasına fırsat vermiştir. Kıyı alanları, farklı hayvan ve bitki türleri için uygun habitatlar oluşturdukları gibi, mikroklimatik özellikleriyle de tatil ve dinlenme olanakları sağlayan alanlar olmuşlardır (Balcı, 2002). Bu alanlar ekolojik unsurlar ve fizikî coğrafya prensipleri koordinasyonu çerçevesinde değerlendirilerek, üç temel kullanım alanına ayrılmıştır. Bunlar koylar ve plaj şeritleri, platform yüzeyi ve platform gerisindeki yamaçlar şeklinde sıralanmıştır (Semenderoğlu, 1996). Kullanım alanlarına göre kıyı bölgelerindeki farklılıklar rekreasyonel etkinlik açısından da çeşitliliğin artırılmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca kıyı alanlarının görsel etkisi düşünüldüğünde, görselliğin rekreasyon ve turizm açısından doğal çevrenin başlıca bir bileşeni olduğu, rekreasyon ve turizmin kalitesini etkilediği görülmüştür (Clay ve Daniel, 2000).

1.2. Kıyı rekreasyonu

Kıyı alanları konumları gereği, rekreasyon ve turizm açısından yoğunlaşmanın olduğu genel noktalardır (Atik, 2012). Rekreasyonel çeşitlilik kullanımı arttırdığı için suyun kıyıya sağladığı avantaj ile kıyıların rekreasyonel açıdan daha çok tercih edildiğini göstermiştir. Kıyıları rekreasyonel açıdan ele alınırken, kıyıların korunmasını sağlamak ve sağlıklı bir planlama yapabilmek için, kıyıları olan rekreasyonel istek ile kıyıların rekreasyonel potansiyeli ve kapasiteleri belirlenmelidir (Ongan, 1997). Bundan dolayı, rekreasyonel kıyı planlamalarında kullanım kapasitesine göre değerlendirilme yapılmalı ve maximum kullanıma göre planlanma kararları alınmalıdır.

Son yıllarda, kıyı alanı olma özelliğini, sanayi ve endüstriyel faaliyetler gibi başka amaçlar için kullanılması nedeniyle yitirmiş olan kıyı mekanlarının, halkın 24 saat erişebilirliğinin sağlanması amacıyla rekreasyonel kullanıma dönüştürmeye başlamıştır (Sağlık vd., 2012). Kıyı alanlarında ortak kullanım alanları belirlenirken

toplumun isteklerine önem vermek gerekmektedir (Taneri, 1983). Kıyı rekreasyon alanlarının planlanmasında kıyıların doğal oluşumlarına, ekolojik, sosyo- kültürel ve tarihi değerlerine göre planlama kararları alınmaktadır. Bu faktörler doğrultusunda kıyı alanlarında bir çok çalışma yapılmıştır (Yılmaz, 2006, Gülez vd., 2007, Şimşek ve Korkut, 2009, Ardahanlıoğlu vd.,2012). Kıyı alanlarında yapılan çalışmalarda kıyının kullanıcı ve kullanım ihtiyacına göre doğal yapıya uygun biçimde planlama kararlarının alınması gerektiği bilinmektedir.

1.2.1. Kıyı rekreasyonu planlaması ilkeleri

Kıyı alanlarının fiziki planlaması yapılırken toplum gereksinimlerinin doğal potansiyel ile dengelenmesi, kıyı kimliğini ve kültürünü ön plana çıkaran, yerleşimde bütünlüğü sağlayan tasarım kararlarıyla yaklaşmak gerekmektedir (Koçan ve Ateş, 2011). Rekreasyonel planlama standartları hazırlanırken iki önemli faktörü ortaya çıkarmıştır. Bu faktörlerden birincisi," farklı insanların farklı ihtiyaçları olduğu", ikincisi " yaşam döngüsüne göre ihtiyaçların farklılığının daha fazla ya da daha az derecede önemli olduğudur." (Torkildsen, 2002). Planlama ve yönetimde ana seviyenin "malzemelerin ve yaklaşımların birbirleri ile ilişkili" olması gerektiği ve buna bağlı olarak; ziyaretçi karar verme sürecinin etkileri, ziyaretçi alışkanlıklarının kontrolü, ziyaretçi etkilerinin sebepleri ve nedenleri incelenerek, yapılan düzenlemelerin rekreasyonel yönetim ile ilişkili olması gerektiği ve dış mekanda gelecek kullanımlar için olumsuzluk yaratmaması hedeflenmelidir (Eagle ve McCool, 2002; Rae ve Eagles, 2007).

Planlama çalışmalarında rekreasyon etkinlik alanları planlanırken, kararların "bütüncül bir yaklaşım" içerisinde ele alınması bilimsel olarak kabul edilmiştir. Alan kullanıcılarının alan hakkındaki rekreasyonel eğilimlerini ortaya koymak, planlama kararları alınırken karar verme sürecine önemli katkı sağlamaktadır. Kıyı planlamaları için kullanıcılar belirlenirken, kıyıcıyı daha sık kullanan ve kıyı hakkında daha çok bilgisi olan kullanıcı kitlesinin düşünceleri değerlendirilmelidir. Bu kuramdan yola çıkarak, yapılan çalışmada planlama kararları alınırken "kullanıcı- kullanım alanı-kullanım etkinliği"nin planlama kararları altında ele alınması önerilmiştir. Planlama kararları alınırken konusunda uzman kişilerin planlama aşamasında kullanıcı tercihlerini değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu değerlendirme planlama aşamasında kullanıcıya yönelik olarak da gerçekçi ve uygulanabilir kararların alınmasına yardımcı olmaktadır. Böylece alınan kararların ileriye dönük planlamalarda daha yaşanabilir açık mekan alanlarının oluşturulmasına ve rekreasyonel kullanımların artırılmasına olanak tanımaktadır.

2. Materyal - Metod

Trabzon Kenti; 4685 km²lik yüzölçümüne sahip, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan bir kıyı kentidir. Kent coğrafi konumu, özgün mimari yapısı, kentsel dokusu, tarihi ve kültürel değerleri gibi sahip olduğu pek çok özgün niteliği bir arada bulundurmaktadır. Kıyı kentinin, Karadeniz il sınırları içindeki kıyı uzunluğu yaklaşık 135 km'dir. Çalışma alanı batıda Akyazı bölgesinden başlayarak Trabzon sahil dolgu alanlarını ve doğuda Yalıncağ sahil bölgesine kadar olan kıyı alanlarını içine alan 22 km lik alanı kapsamaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanı

Kıyı alanında, uzun dönemde 1975-2013 yılları arasındaki 40 yıllık zaman diliminde 930 ha. deniz alanı doldurulmuş ve bu alanların büyük bir bölümü yakın dönemde (2000'den sonra) oluşmuştur. Çölkesen ve Sesli (2007), çalışmalarında Karadeniz Sahil Yolu yapımı ile başlayan süreçte Trabzon kıyı alanlarında önemli değişikliklerin meydana geldiğini ve Trabzon kıyı dolgusunda kamu yararı amacıyla kullanılacak yol, park, yeşil alan, çocuk bahçesi, yürüyüş yolu vb. donatıların dolgu alanında oluşturulduğu gözlemlemiştir. Bu bağlamda dolgu alanlarının rekreasyonel amaçlı kullanımı düşünülerek Trabzon kıyı bölgesi çalışma alanı olarak seçilmiştir.

22 km.lik çalışma alanı kıyı şeridinin kıyı uzunluğu düşünülerek alan 9 bölüme (Akyazı (1.bölge), 1nolu Beşirli- 2nolu Beşirli- Toklu (2. bölge), Fatih- Ayasofya (3. bölge), Yenimahalle- Kurtuluş- Yalı- Faroz (4. bölge), Hızırbey- Pazarkapı- Moloz (5. bölge), Çarşı-Kemerkaya- İskenderpaşa- Ganita (6. bölge), Çömlekçi-Liman- Sanayi- Değirmendere (7. bölge), Kalkınma- Üniversite (8. bölge), Pelitli- Konaklar- Yalınca (9. bölge)) ayrılmıştır. Bölümler oluşturulurken kıyıya sınır olan mahallelerin birbirlerine göre yakınlıklarına dikkat edilmiştir. Ayrıca yerleşim bölgelerinden kıyıya bağlanan ulaşım ağları çalışma bölümlerinin oluşturulmasında ana ayırıcı elemanlar olarak ele alınmıştır. Bölümler alan bakımından yüzölçümlerine göre değerlendirilmemiştir. Anket yapılacak denek sayısı belirlenirken 2012 adrese dayalı nüfus sayısı Trabzon şehir merkezi için 243.735 kişi olarak alınmıştır. Kıyı bölgesini kapsayan mahallelerin yüzölçümünden yola çıkarak ortalama kıyı bölgesinin toplam nüfusun 1/4'lük kısmını oluşturduğu ve % 95 güven aralığında en az 96 kişi ile anket çalışması yapılması gerektiği hesaplanmıştır. Ancak çalışma güven aralığını sağlamak için Trabzon yöre halkı ve yerli turist olmak üzere 120 kişi ile yüz yüze anket çalışması uygulanmıştır. Ankete katılanlardan yöneltilen sorulara cevap vermeleri istenmiş ve anket uygulama aşamasında kıyıya yakın mahallelerde ve kıyı bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Anket soruları SPSS istatistiksel analiz programında hesaplanmış ve soruların her biri için ankete cevap veren katılımcılara göre frekans yüzdeleri değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Trabzon kıyısının planlama sonrası uygulaması yapılan ya da yapılacak olan alanların kullanım açısından doğruluğunu ortaya koymak için yapılan anket çalışmasında, kullanıcıya yönelik değerlendirme yapılmıştır. Ankete katılanlardan öncelikle rekreasyonel açıdan hangi alanı daha çok tercih ettikleri sorgulanmıştır. Katılımcıların boş zamanlarında rekreasyonel açıdan, 3. bölge (% 23.3), 2. bölge (% 15.8) ve 6. bölgeyi (%15.2) daha çok tercih ettikleri sonucunu ortaya çıkmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi rekreasyonel değer açısından sanayi bölgesi en az değeri almıştır.

Tablo 1. Çalışma alanındaki bölümlere göre rekreasyonel kullanım oranı

Bölümler	Frekans /f
1 Fatih-Ayasofya	% 23.3
2 1nolu Beşirli- 2nolu Beşirli-Toklu	% 15.8
3 Çarşı-Kemerkaya-İskenderpaşa-Ganita	% 15.2
4 Kalkınma-Üniversite	% 14.2
5 Akyazı	% 11.7
6 Pelitli-Konaklar	% 6.7
7 Yenimahalle-Kurtuluş-Yalı-Faroz	% 5.0
8 Hızırbey-Pazarkapı-Moloz	% 4.8
9 Çömlekçi-Liman-Sanayi-Değirmendere	% 3.3

Kıyı Kullanıcılarının Kıyı Alanı Rekreatyon Planlama Kararları Üzerindeki Etkisi: Trabzon Kıyı Bandı Örneği

Rekreatyonel kullanımların, ekolojik, görsel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler ile değişebildiği bilinmektedir. Çalışmada Trabzon kıyısında rekreatyonel kullanımı arttırmak için hangi etkenlerin daha çok etkili olduğu sorgulanmıştır. Ankete verilen cevaplar sonucunda ekolojik açıdan denizin etkisinin diğer etkenlere oranla daha çok önemli olduğu, sosyo-kültürel yönden alandaki sportif amaçlı planlanmış olan yürüyüş parkurunun en önemli rekreatyonel etken olduğu sonucu çıkmıştır. Sosyo-kültürel açıdan suya dayalı sportif aktivitelerin daha az tercih edilmesi Trabzon denizinin su sporları açısından rekreatyonel olarak az kullanıldığını göstermiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Ekolojik ve sosyo-kültürel yönden kıyıyı etkileyen doğal değerlerin kullanıcılara göre önem sırası

Ekolojik etken	Kişi	Yüzde (%)	Sosyo- kültürel etken	Kişi	Yüzde (%)
Deniz	72	60	Spor etkinlikleri	12	10
Yeşil	21	17.5	Yürüyüş parkurları	39	32.5
Güneş	20	17	Açık yeşil piknik alanları	12	10
Diğer	2	1.6	Manzara (gün doğumu – gün batımı)	35	29.2
			Balık tutma – olta balıkçılığı	6	5
			Yüzme	6	5
			Deniz sporu etkinlikleri	1	0.8
Soruya cevap vermeyen	5	4.16	Soruya cevap vermeyen	9	7.5

Kıyı alanına nasıl ulaşıldığını sorgulamak için yöneltilen anket sorusunda ankete katılanlar arasından, % 36,3'sünün özel araç ve dolmuş ile %29,2'sinin yaya olarak ulaştıkları sonucuna varılmıştır. Yaya ulaşımının güç olması kıyı şeridini kullanım yoğunluğunu da olumsuz yönde etkilemektedir. Kıyı kullanıcılarının alanı hangi günlerde, hangi aylarda ve saat arasında daha çok tercih edildiklerine bakıldığında, ankete katılan katılımcıların %20' si kıyı bölgesine üç ayda bir, %18'i onbeş günde bir gitmektedir. Araştırma alanının mevsimlere bağlı kullanım sıklığına bakıldığında kullanım sıklığının 3 ayda bir olduğu ve genellikle yaz ayları (Haziran-Temmuz-Ağustos) (%52.5), ile ilkbahar aylarının (Mart-Nisan-Mayıs) (%42.5) rekreatyonel kullanım açısından en çok tercih edilen mevsimler olduğu sonucu çıkmıştır. Sonbahar (%0.8) ve Kış (% 1.7) aylarında ise kıyı alanı neredeyse hiç kullanılmamaktadır.Trabzon kıyı alanı kullanımı günlere göre değerlendirildiğinde, sahil alanının hafta sonu (%83.3) rekreatyonel açıdan daha çok kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Kıyı kullanımının günlere ve saatlere göre dağılımı

Kıyıyı kullanma sıklığı	Frekans /f	Günlere kıyıyı sıklığı	göre kullanım	Frekans/f	Saat aralığına göre kıyıyı kullanma sıklığı	Frekans/f
Haftada bir	% 13.3	Hafta içi		%14.2	6.00-9.00	%3.3
Haftada birden fazla	% 10	Hafta sonu		%83.3	9.00-12.00	%1.7
Onbeş günde bir	% 18.3				12.00-15.00	%8.3
Ayda bir	% 15.8				15.00-18.00	%39.2
Üç ayda bir	% 20.0				18.00-21.00	%45.8
Yılda bir	% 5.0					
Çok ender	% 15.0					
Hiç	% 2.5					
*Anket verilerine göre % 0,1 kayıp değer vardır.		*Anket verilerine göre %2.5 kayıp değer vardır.		*Anket verilerine göre %1.7 kayıp değer vardır.		

Kıyı kullanımının gün içerisindeki kullanım sıklığına bakıldığında sahilin akşam saatlerinde tercih edildiği Tablo 3'de gösterilmiştir. Trabzon sahilinin daha çok yürüyüş amaçlı kullanımı akşam saatlerinde güneşin batmaya yaklaştığı ya da battığı saatler arasında gerçekleşmektedir. Güneşin direk kıyı alanına etkisinin kıyı kullanımının günün belli saatlerinde yoğunlaşmasına sebep olduğu sonucu çıkmıştır.

Ankette ayrıca, sahil şeridinde rekreasyonistlerin boş zamanlarını geçirebilmeleri için gerekli olan aktivite mekanlarının yeterliliği sorgulanmış ve ankete katılan halk tarafından (%55.8) 'i yetersiz olarak bulunmuştur. Kıyı alanı kullanımlarının hangi rekreasyonel amaç için kullanıldığını belirlemeye yönelik hazırlanan anket sorusuna 9 farklı bölge içinde ayrı ayrı cevaplar verilmiştir. Ankete verilen cevaplara göre farklı bölgelerde aynı ya da farklı aktivitelerin tercih edildiği görülmüştür. 3. ve 6. bölümde tarihsel değerlerin öne çıkması alandaki tarihi yapıların rekreasyonel açıdan kıyıya etki ettiğini göstermiştir. Ulaşım kolaylığının sanayinin ve yapılaşmanın olduğu bölgelerde daha çok tercih edilmesi taşıt ulaşımının bu alanda yoğun olduğunun sonucunda ortaya çıkmıştır. Plaj alanı olarak 9. bölümün etkin çıkması, çalışma alanı içinde doğal kıyı morfolojisi olarak sadece bu alanın kaldığını da kanıtlamıştır. Trabzon kıyı alanında uygulanan kıyı sahil projesinde yürüyüş aktivitesi, çalışma alanının 2. bölümünde bulunduğundan bu alanın yürüyüş açısından en çok tercih edilen alan olması sonucunun anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Akyazı bölümünde manzara izleme alanlarının daha çok tercih edilmesi, alanın kıyıdan hemen sonra dik yamaçlar üzerinde fotoğraf çekme, manzara izleme noktalarına sahip olduğunu doğrulamıştır. Dinlenme ve piknik alanlarının 8. bölümde tercih edilmesi bu alanda önceden piknik alanı olarak kullanılan 100.yıl piknik alanının eskisi kadar olmasada yeni düzenlemede de piknik alanı olarak hala kullanılmasının bir sonucudur. Ayrıca bu alanın kente yakın kıyı alanındaki tek etkinlik alanı olması bu aktivitenin bu alanda en çok tercih edilmesinin sonucunu oluşturmuştur (Tablo 4).

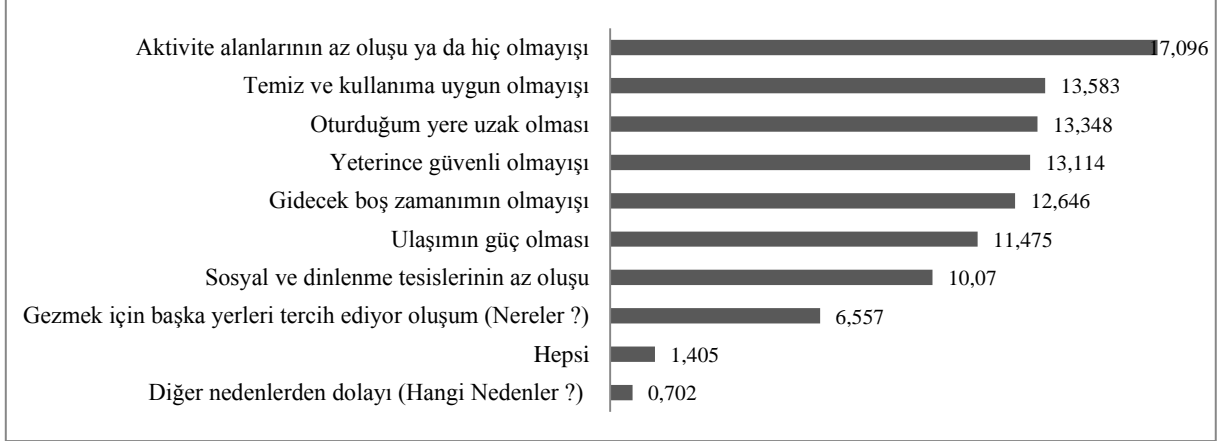
Kıyı Kullanıcılarının Kıyı Alanı Rekreatyon Planlama Kararları Üzerindeki Etkisi: Trabzon Kıyı Bandı Örneği

Çalışma alanının kıyı olması, suya dayalı aktivitelerinde tercih edilebileceğini göstermiştir. Ancak ankete verilen cevaplarda, "su sporları yapmaya elverişli olma" aktivitesi hiç bir alan için tercih edilmemiştir. Buda dolgu sonrası deniz alanının rekreatyoneel olarak kullanımının yok olduğu sonucunu doğrulamıştır.

Tablo 4. Alanlara göre kıyı alanı rekreatyoneel kullanım değerleri

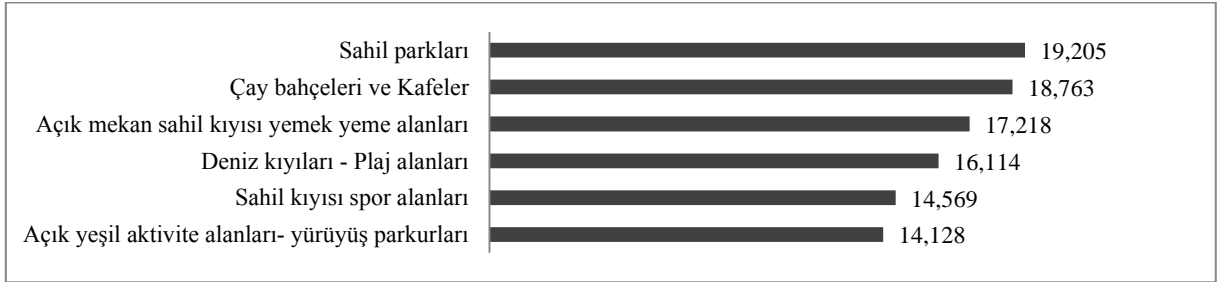
Trabzon kıyı alanı rekreatyoneel aktiviteleri	Akyazı	1 no'lu Beşirli - 2 no'lu Beşirli-Toklu	Fatih-Ayasofya	Yenimahalle-Kurtuluş-Yalı-Faroz	Hızırbey-Pazarıkapı-Moloz	Çarşı-Kemerkaya-İskenderpaşa-Ganita	Çömlekçi-Liman-Sanayi-Değirmendere	Kalkınma-Üniversite	Peliti-Konaklar-Yalıncağ
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Deniz manzarası oluşu	20,916	10,000	10,687	9,090	-	10,413	2,325	7,446	10,126
Yürüyüş ve gezintisi için elverişli oluşu	19,875	25,153	12,213	13,121	8,333	6,250	9,302	12,765	5,063
Ulaşımın kolay oluşu	8,333	3,846	6,870	7,575	22,833	7,938	23,255	8,510	3,797
Deniz kenarında oluşu	13,583	19,230	9,923	7,575	4,166	5,555	2,325	2,127	6,329
Balık tutmaya elverişli oluşu	7,291	11,583	6,106	10,606	18,666	2,083	2,325	1,063	2,531
Yüzmeye elverişli oluşu	7,291	10,769	6,870	1,515	-	1,388	-	-	12,658
Spor yapmaya elverişli oluşu	2,083	3,076	5,343	7,572	13,200	0,694	2,325	6,382	1,265
Sessiz ve sakin oluşu	1,041	0,769	4,580	18,181	8,333	2,777	2,325	8,510	6,329
Gün batımı izleme noktası oluşu	11,583	10,769	11,450	14,636	1,200	7,638	4,651	10,638	2,531
Dinlenme ve piknik alanı oluşu	1,041	-	3,816	3,030	4,166	9,027	2,325	15,957	3,797
Tarihi ve kültürel yapılara yakın oluşu	1,041	3,076	18,320	-	4,166	17,361	9,302	1,063	-
Plaj alanları içermesi	2,083	0,769	-	-	-	4,166	9,302	4,255	24,050
Çadır ve kamp alanlarının oluşu	1,041	-	-	-	-	3,472	11,627	2,127	10,126
Su sporları yapmaya elverişli oluşu	-	-	1,533	-	4,166	2,777	2,325	6,382	8,860
Yöresel yeme-içme mekanlarının oluşu	2,083	0,769	1,526	6,060	4,166	16,666	11,627	10,638	2,531
Diğer (Hangisi ?)	1,041	-	0,763	1,515	4,166	0,694	4,651	1,063	-
Hepsi	-	-	-	-	2,650	1,388	-	1,063	-
Kayıt sayısı	96	130	131	66	24	144	43	94	79

Anket verilerine göre, "aktivite alanlarının az oluşu ya da olmayışı" (% 17.1) halk tarafından kıyının rekreasyonel açıdan kullanılmamasının en önemli sebebi olarak belirlenmiştir. Rekreasyonel kullanımı etkileyen faktörlerden biri de "gezilecek başka yerleri tercih ediyor olmak" seçeneğidir. Bu seçenek (% 6.56)'lık değerle Trabzon kıyı alanı için rekreasyonel etkinlikleri fazla etkilemediği sonucuna varılmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Trabzon kıyı şeridinde gitmeme sıklığını etkileyen faktörler (%)

Halkın tercihini ölçmeye yönelik yöneltilen "Olanaklarınız olsaydı ya da arzu etseydiniz rekreasyonel etkinliklerde bulunmak için Trabzon sahil şeridinde hangi rekreasyonel alanları tercih ederiniz ?" sorusuna halkın daha çok "sahil parkları" (%19.20), "çay bahçeleri - kafeler" (% 18.77) ve "açık mekân sahil kıyısı yeme içme" (%17.21) alanlarını tercih ettiği sonucu çıkmış, spor etkinliklerine dayalı rekreasyonel alanlarının halk tarafından daha az tercih edildiği belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Trabzon kıyı alanı için halk tarafından önerilen etkinlik alanları (%)

Tercih edilen rekreasyon etkinliklerine bakıldığında alanda eksik olan rekreasyon aktivitelerinin daha çok istendiği görülmektedir. Bu da çalışma alanı içinde yürümeye elverişli ve spor alanlarının zaten var olduğunu ve kullanıcıların olmayana istediğini ortaya çıkarmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Kıyı kentlerinde yapılacak olan rekreasyonel planlama çalışmalarında kıyı kullanıcılarının boş zaman aktivitelerini geçirebilecekleri mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu etkinlik mekanları planlanmadan önce kullanıcıya ilişkin analizlerin yapılması ve planlama aşamasında diğer karar verici birimlerle birlikte

değerlendirilmesi kıyının kullanıcı isteğine göre de planlanmasına katkı sağlayacaktır. İhtiyaca yönelik etkinlik ve mekan önerilerinin getirilmesi, rekreatyone eğilim ve taleplerin belirlenmesinde önemli bir etki oluşturacaktır. Gobster (2005), aktivite yaşam alanlarında rekreatyon ve boş zaman etkinliklerinin diğer etkinliklerin oluşmasında ana etmenler olduklarını ortaya çıkarmıştır. Moreno ve Amelung (2009), kıyı kullanımında iklim koşulları ve deniz kullanımının yanında çekici bir çevrenin kıyı kullanımlarını olumlu yönde etkilediğini ifade etmiştir. Carlson ve Godfrey, (1989), insan etkisine bağlı kıyı alanı yönetim planlarının oluşturulması gerektiğini, Kalisch (2012), Avrupa kıyı kentlerinde kıyı kullanımlarının ziyaretçi etkileri, kalabalıklık yüzdesi ve ziyaretçi karakteristiklerinin planlamada belirleyici faktörler olduklarını çalışmalarında belirtmiştir. Amerika'da yapılan başka bir planlama çalışmasında Nordstrom ve Arens, (1998), insan tesirinin kumul alanların arazi formlarının planlanmasında ve değişim kararlarının alınmasında önemli rolleri olduğunu belirtmiştir.

Kıyı uzunluğu düşünüldüğünde kıyının planlanması aşamasında belli bölgelere ayrılması, planlama açısından daha detaycı çözüm önerileri oluşturmaktadır. Bölümlere ayrılarak yapılan çalışmada amaç rekreatyone alan kullanımları için daha net sonuçlara ulaşmaktır. Özkan (2011), Trabzon sahil şeridi tasarımı projesinin ne kadar gerçeğe yakın olarak uygulandığını gösterdiği tez çalışmasında, uygulama alanını kıyı kullanıcıların düşüncelerine göre değerlendirmiş ve kullanıcıların en çok etkinlik çeşitliliğinin azlığından dolayı memnuniyetsiz olduklarını yaptığı analizler sonucu ortaya çıkarmıştır. Yine aynı çalışmada sahil şeridinin kıyı ve kıyıya yakın üç farklı bölge olarak incelemiş ve etkinliklere katılım açısından kıyı bölgesinin daha çok tercih edildiğini ispatlamıştır.

Trabzon kentinde, kıyı boyunca doldurulan alanın denize olan iniş noktalarını yok etmesi insan - su ilişkisini birbirinden koparmış, denizin kentli için sadece görsel bir eleman olarak bir değeri olduğu gözlemlenmiştir. Plaj kullanımlarının Trabzon kıyı bölgesinde sadece doğal kıyı morfolojisinin olduğu bölgelerde ve kent merkezinden uzak olan alanlarda konumlanması, su kirliliğinin ve kıyı dolgununun deniz ve sahil bölgesi üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya çıkarmıştır. Kıyı alanlarının ileriye dönük yeme-içme mekanlarına dönüştürülmesi kıyının kullanımını da arttıracaktır. Ancak plansız yapılaşmalar kıyının kullanım ve taşıma potansiyelini olumsuz yönde etkilediğinden önceden önerilecek alanlarda yapılaşmalara izin verilmelidir.

Kıyı alanları aktivite açısından değerlendirildiğinde etkinlik alanı azlığı kıyının kullanım potansiyelini de düşürmektedir. Trabzon kıyı alanında yapılmış başka bir tez çalışmasında Mumcu (2009), oturma etkinliğinin gerçekleştiği bir davranış konumunun nasıl tasarlanması gerektiği üzerine bir araştırma yapmış ve kıyı alanı etkinlik alan planlamalarını oturma eylemi üzerinde olumlu ya da olumsuz ne gibi farklılıklar ortaya koyduğunu gözlem ve analizler sonucu değerlendirmiştir. Ayrıca çalışmada yapılan gözlemler sonrası en çok tercih edilen etkinlik konumlarının en çok çeşitlikte davranış örüntüleri içerdiği saptanmıştır.

Kıyıda planlanacak olan farklı etkinlik alanları, kıyı kullanımının artmasına etki edecektir. Kıyı uzunluğuna göre bölgesel olarak yapılan analizler kıyıya yakın olan bölgelerin kıyının rekreatyone açıdan şekillenmesine katkı sağlamaktadır. Kıyının turizm yapısı, koy, spor sahası, yeme içme vb. alanlara olan yakınlık ve uzaklık derecesi planlama karar aşamasında konumsal kararların alınması açısından önemli veri oluşturmaktadır.

Kıyı dolgu alanları rekreatyone açıdan iyileştirilmek istenirse; kıyı alanlarını kullanan kullanıcıların özelliklerine ve isteklerine bağlı olarak elde edilen veriler ve konusunda uzman kişiler tarafından alınan kararlar rasyonel bir şekilde analiz edilerek planlama kararları alınmalıdır. Kıyı alanlarında mevcut olan tarihi ve kültürel yapılar incelenmeli ve kıyı ile olan bağlantıları düşünülerek rekreatyone kullanıma katkıları planlama aşamasında düşünülmelidir. Yolların kıyıya paralel olması kıyıya ulaşımı zorlaştırmaktadır. Planlama kararları alınırken ulaşım ağları öncelikli çözümlenmelidir. Kıyı dolgu alanlarındaki açık mekanlar belli rekreatyone etkinlikler için kullanılarak (festival, şenlik vb.), kullanıcı kitlesinin artmasına ve sosyalleşmeye katkı sağlanmalıdır.

Kıyı kentlerinde kıyının doldurulması sonucu oluşan alanların rekreatyone planlamaya yönelik bir bütüncül planlama yaklaşımı düşünülerek ekolojik değerleri korumak şartıyla, görsel, sosyo- kültürel ve ekonomik değerlerini arttırması ve yerel halkın planlama kararları alınırken her aşamasında aktif bir şekilde yer almasına olanak tanınmalıdır.

Kaynaklar

1. Alkan, Y. 2006. Erdemli Kenti Mücavir Alanı İçinde Ekolojik Kapsamlı Alan Kullanımı üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
2. Anonim. 2004. Dorwart, C. E., Leung, Y. ve Moore, R., 2004. Managing Visitors' Perceptions, National Recreation and Park Association, (<http://www.findarticles.com>, Erişim tarihi: 26.03.2005).
3. Ardahanlıoğlu Bozhöyük, Z., Bulut, Y. ve Çınar, İ. 2012, Deniz Kıyısı-Orman İçi Rekreasyon Alanlarında Doğal Peyzaja Yönelik Baskıların Saptanması ve Çözüm Önerileri: Aksazlar Koyu-Fethiye Örneği. KSÜ Doğa Bil. Dergisi, Özel Sayı, 30-36.
4. Atik, M. 2012. Environmental Protection in Coastal Recreation Sites in Antalya, Turkey. Coastal Management, 38 (6), 598-616.
5. Balcı, D. 2002. Kentsel Kıyı Mekanı Düzenleme Sorunlarının Kadıköy - Kartal Sahilyolu Güzergahı Kıyı Kullanımı Örneklemede İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
6. Bender, R. 1993. Waterfronts, A New Frontier for Cities on Water, Rinio Bruttomesso (Ed.), International Centre Cities on Water, Venice, pp. 351.
7. Breen, A. ve Rigby, D. 1994. Waterfronts: Cities Reclaim Their Edge. McGraw-Hill, New York.
8. Carlson, L.H. ve Godfrey, P.J. 1989. Human Impact Management In a Coastal Recreation And Natural Area. Biological Conservation, 49(2), 141-156.
9. Clay, G.R. ve Daniel T.C, 2000. Scenic Landscape Assessment: The Effects Of Land Management Jurisdiction On Public Perception Of Scenic Beauty. Landscape and Urban Planning, 49 (1-2), 1-13.
10. Curran, S., Kumar, A., Lutz, W. ve Williams, M. 2002. Interactions Between Coastal and Marine Ecosystems and Human Population Systems: Perspectives On How Consumption Mediates This Interaction. A Journal of the Human Environment, 31(4), 264-268.
11. Çölkesen, İ. ve Sesli, F.A. 2007. Monitoring the Changing Position of Coastlines Using Information Technologies, An Example of Trabzon. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, Trabzon.
12. Eagles, P.F.J. ve McCool, S.F. 2002. Tourism in National Parks And Protected Areas – Planning And Management. Cambridge, MA: CABI Publishing International.
13. Floyd, M.F., Spengler, J.O., Maddock, J.E., Gobster, P.H. ve Suau, L. 2008. Environmental and Social Correlates of Physical Activity in Neighborhood Parks: An Observational Study in Tampa and Chicago. Leisure Sciences, 30, 360-375.
14. Gobster, P.H. 2005. Recreation and Leisure Research From an Active Living Perspective: Taking a Second Look at Urban Trail Use Data. Leisure Sciences, 27, 5, 367-383.
15. Gülez, S., Kaya, L.G., Dönmez, Ş., Görmüş Çetinkaya, S. ve Koçan, N. 2007. Mğada Kıyı Alanı Peyzaj Düzenlemesi Üzerine Bir Çalışma. ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 9(12), 1-10.
16. Hall C.M. ve Page, S.J. 2006. The Geography of Tourism and Recreation. Routledge, New York.
17. Henningsen, J. 1991. Integrated Coastal Management: Challenges and Solutions, Proceedings of The European Coastal Conservation Conference. Scheveningen / The Hague, The Netherlands.
18. İncedayı, D.O. 2006. Kültür Politikası ve Kıyılar. Mimarist Dergisi, 16(19), 38-44.
19. Kalisch, D. 2012. Relevance of Crowding Effects in a Coastal National Park in Germany: Results From a Case Study on Hamburger Hallig. Journal of Coastal Conservation, 16(4), 531-541.
20. Kılıçaslan, Ç. 2006. İkinci Konutların Deniz Kıyılarına Etkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri:A, 1, 147-156.
21. Koçan, N. ve Ateş, O. 2011. Effect Of Structuring The Visual Aspects Of Coastal Landscape: Bartın-İnkumu Example Reviews. Gümüşhane University Journal of Science and Technology Institute, 1(1), 54-56.
22. Moreno, A. ve Amelung, B. 2009. Climate Change and Coastal & Marine Tourism: Review and Analysis. Journal of Coastal Research, 56, 1140-1144.
23. Moreno, A. ve Amelung, B. 2009. Climate Change and Coastal & Marine Tourism: Review and Analysis. Journal of Coastal Research, 56, 1140-1144.
24. Mumcu, S. 2009. Açık Mekanlarda Davranış Konumları: Oturma Davranışının Değişiminin İncelenmesi. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

25. Nordstrom, K.F. ve Arens, S.M. 1998. The Role of Human Actions in Evolution and Management of Foredunes in The Netherlands and New Jersey, USA. *Journal of Coastal Conservation*, 4(2), 169-180.
26. Ongan, S.E. 1997. Arazi Kullanımı ve Kıyı Alanlarının Yönetimi. Ulusal Çevre Eylem Planı, DPT, 84.
27. Özkan, D.G. 2011. Kentsel Açık Mekanlarda Kullanım Sonrası Değerlendirme: Trabzon Sahil Bandı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
28. Rae, K. ve Eagles, P.F.J. 2007. Management Of A River Recreation Resource: The Lower Kananaskis River- A Case Study. *Proceedings of the 2007 Northeastern Recreation Research Symposium GTR-NRS-P-23. Proceeding Book, Newtown*, pp. 224-231.
29. Ruth, M. ve Baklanov, A. 2012. Urban Climate Science, Planning, Policy and Investment Challenges. *Urban Climate* 1, 1-3.
30. Sağlık, A., Kelkit, A. ve Sağlık, E. 2012. Environmental Problems in Urban Coastal Areas of Settlement Pressure: Case of Çanakkale City. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(2), 145-149.
31. Semenderoğlu, A. 1996. Çevre ve Rekreatyon Planlamasında Alaçatı - Ovacık (Çeşme) Örneği-II. *Ekoloji Çevre Dergisi*, 17, 9-14.
32. Sesli, F.A., Aydınöğlu, A.Ç. ve Akyol, N. 2003. Kıyı Alanlarının Yönetimi. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 9. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Nisan, Ankara, Bildiriler Kitabı.
33. Small, C. ve Nicholls, R.J. 2003. A Global Analysis Of Human Settlement in Coastal Zones. *Journal of Coastal Research*, 19(3), 584-599.
34. Şimşek, D.S. ve Korkut, A.B. 2009. Kıyı Şeridi Rekreatyon Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Uygulaması: Tekirdağ Merkez İlçe Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(3), 315-327.
35. Taneri, E. 1983. Kıyı Kullanımı. Kıyıları Kolokiyumu, 7. Türkiye Dünya Şehircilik Günü Daimi Komitesi, KTÜ, Trabzon.
36. Torkildsen, G. 2002. Leisure and Recreation Management. Fourth Edition, Routledge, London.
37. Wetlands Institute. 2005. Barrier Beach Ecology Grades 5-12. Teacher's Information, Pre-trip and Post-trip Activities, Stone Harbor, pp 23.
38. Yılmaz, R. 2006, Saroz Körfezi'nin Turizm ve Rekreatyonel Kullanım Potansiyeli Üzerine Bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, 124-135.